

LAZ İSMAİL'İN KURTULUŞ SAVAŞI KAHRAMANLIKLARI

20 Temmuz 2024

Yıldırım Koç

Laz İsmail, İ.Bilen, Marat, S.Üstüngel, Rasim Davoz, Bostancı, İbrahimov gibi müstear isimler, eski TKP'nin tarihinde çok önemli bir yeri olan İsmail Bilen'e (18 Ekim 1902-18 Kasım 1983) aittir.

İsmail Bilen'in yaşamına ilişkin iki kaynak çok önemlidir. Birincisi, TÜSTAV tarafından 2004 yılında yayımlanan **TKP MK Genel Sekreteri İsmail Bilen, Kısa Biyografi** kitabıdır. İkincisi, değerli araştırmacı Erden Akbulut'un **TKP MK Genel Sekreteri İsmail Bilen, Belgelerle Yaşam Öyküsü** (Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2020) çalışmasıdır. Erden Akbulut'un çalışmasında, daha önceki biyografiden bazı alıntılar da yapılmıştır.

İsmail Bilen'in Kurtuluş Savaşımıza katkıları konusunda her iki kitapta da yer alan bir bölüm şöyledir:

"Parti özel seksiyonu, Haliç fabrikalarında genç, uyanık, partiye çok yakın işçilerden silahlı bir gerilla ekibi kurdu. Başlarında, Sovyetlerde karşı devrimcilere, 'Beyaz orduculara' karşı savaşmış Kürt Süleyman adında bir astsubay vardı. İ.Bilen yoldaş bu grubun içindeydi. 1920 yılının kış aylarıydı. Geyve boğazında bir çarpışma sırasında, 18 yaşında Bilen yaralandı, İstanbul'a döndü, iyileştikten sonra yeniden, çetesiyle, Kandıra-Sakarya boylarında vuruştı. Bu grup, gezginci, akıncıydı. Anadolu'nun bir başından bir başına dalıp çıktılar. Dönüp dolaşıp İstanbul'a geldiler." (Akbulut,2020;14)

Bu bilgi ancak İsmail Bilen'in anlatımıyla elde edilebilir.

Bu iddiaya göre, 18 Ekim 1902 doğumlu İsmail Bilen, henüz 18 yaşındayken, 1920 yılı kışında çatışmada yaralanıyor, ardından "çetesiyle, Kandıra-Sakarya boylarında vuruşuyor." Bu çete "gezginci akıncı." "Anadolu'nun bir başından bir başına dalıp çıkıyorlar" ve "dönüp dolaşıp İstanbul'a geliyorlar."

Eski TKP'yi oluşturan örgütlenmelerin 1920-1921 yıllarında Kurtuluş Savaşı'na böylesine önemli bir desteğinin olup olmadığı epeyce tartışmalı. Hele 18 yaşındaki bir gencin "Anadolu'nun bir başından bir başına dalıp" çıkması pek inandırıcı gelmedi. 1920 yılının kış ayları, Anadolu'daki mücadelede millici çetelerin düzenli ordunun emir ve kumandası altına alındığı dönemdir. 1920 kışında yaralanıp, tedavi olduktan sonra çete savaşıyla "Anadolu'nun bir başından bir başına dalmak" iddiası tartışmaya açık.

Güvenilir kaynaklara göre, bu yıllarda durum farklı.

Sovyetler'in Ankara'daki görevlilerinden Golman'ın 1922 sonlarındaki bir raporunda şöyle deniyor:

"Hatta komünistler (1920 sonlarında ve 1921 başlarında) Anadolu hareketine paşa grupları arasında bir iktidar kavgası olarak bakıyorlardı. Bütün bildirilerde ve Emek gazetesinin sayfalarında, komünistler bu hareketin içeriğini kişiler arası bir çatışmaya indirgemişlerdi." (Erden Akbulut-Mete Tunçay, **Türk Halk İştirakiyun Fırkası, 1920-1923**, gözden geçirilmiş ve genişletilmiş baskı, İletişim Yay., İstanbul, 2016, s.396)

Eski TKP konusunun uzmanlarından biri olan (örgütün önemli kadrolarından) Bilal Şen'in bir tespiti de şöyledir: "Görüldüğü gibi THİF'nin (Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası)

yönetimi emperyalist istilaya karşı herhangi bir somut mücadele örneği vermiyor.” (Ersin Tosun (der.), **Bilal Şen – Arşiv Çalışmaları**, Sosyal Tarih Yay., İstanbul, 2019, s.41)

İsmail Bilen’in, eski TKP’nin Kurtuluş Savaşı’na 1920-1921 yıllarında önemli askeri katkılarda bulunduğu ilişkin iddiaları mı doğru, yukarıda özetlediğim diğer iddialar mı?

Bir değerlendirme yapabilmek için, İsmail Bilen hakkında, hepsi de eski TKP içinde önemli görevler üstlenmiş bazı komünistlerin ilginç görüşlerine bakmakta yarar var.

Vedat Türkali, TÜSTAV’da 20 Şubat 2000 günü yapılan söyleşide İsmail Bilen hakkında şöyle bir suçlamada bulunuyordu: “Ben, İsmail hakkında, bizim eski arkadaşların hiçbirinden olumlu bir şey duymadım. Ben, İsmail’i tanımam. Hiçbirinden duymadım. Kırk Yalan diyorlardı adama, düzenbaz diyorlardı adama.” (Türkali, Vedat, **Vedat Türkali ile Güven Üzerine**, TÜSTAV Yay., İstanbul, 2000;20)

Mihri Belli, **İnsanlar Tanıdım, Mihri Belli’nin Anıları** kitabında İsmail Bilen hakkında çeşitli suçlamalar getirmektedir:

“İsmail’le dost olduk. Türkiye’ye gidip mücadelede yerini almak gibi bir sorunu yoktu. Bürokrasinin çarklarından birinde kendine yer edinmişti. O yeri korumaktı derdi. Bunun için nice horlanmaları sineye çekmesi gerekiyordu.” (Belli, Mihri, **İnsanlar Tanıdım, Mihri Belli’nin Anıları**, 3. Baskı, Doğan Kitap, İstanbul, 2000;356)

“İsmail çok yalan söylüyordu. Uzun yıllar sürdürmüş olduğu tekdüze yaşamın kaçınılmaz olarak doğurduğu bunalımdan kendini kurtarmak için hayallere sığınmıştı. Zamanla hayalinde kurduklarının gerçek olduğuna inanmıştı. Mitomani hastalığına tutulmuştu. Bir gün kendisine ‘İspanya İç Savaşı’na hemen hemen her ülkeden gönüllü katıldı, ama bildiğim kadarıyla bizden katılmadı, neden?’ diye sormuştum. ‘Yaramı deştin,’ dedi, ‘tam 80 pırl pırl genç işçiyi, bizzat ben eğitmişim. Hem askeri, hem teorik eğitimden geçmişti çocuklar. İstanbul Limanı’ndan İspanya’ya doğru motorla yola çıktılar. Onları ben uğurladım. Akdeniz açıklarında İngilizler, motoru batırdı. Ne yiğit çocuklardı!’

“Böyle bir olayı ilk kez duyuyordum. Türkiye’de kimse böyle bir faciadan bana söz etmemişti. Oysa bu olay Mustafa Suphilerin şehit düşmesi kadar önemliydi. Bu duruma şaşıttımı söyledim. ‘Bizde şehitlere saygı ne gezer!’ dedi. İsmail’in bu anlattığı asılsız olamazdı. İnsan bu kadar büyük yalan söyleyemezdi. 80 Türk gönüllüsü öyküsüne inandım. İçim rahatladı, İspanya İç Savaşı’nda biz de payımıza düşeni yapmaya çalışmıştık.

“Yurda döndüğümde Reşat’a /Reşat Fuat Baraner/ sordum. ‘Öyle bir şey yok, İsmail’in muhayyilesi geniştir’ dedi. Şefik Hüsnü’ye sordum. O da, ‘İsmail kırk yalandır. Tek ayağının üstünde kırk yalan söyler,’ dedi.” (Belli,2000;357)

Mihri Belli, 1976 yılında yayımlanan “Devrimci Geçmişimizi Tahrif Ettirmeyeceğiz, İ.Bilen’in Broşürüne Cevap” yazısında da İsmail Bilen hakkında şu suçlamayı yapmaktadır:

“Mülteci grubuna Türkiye proleter devrimci hareketini karalamak için olanaklar sağlayan sosyalist ülke ilgilileri Bilen’in bir Gogol müfettişi olduğunu, tek ayak üzerinde kırk yalan söylediğini bilmezler mi? Bilmemeleri olanaksızdır. Bilen’e Türkiye’de bir arkadaşın vaktiyle taktığı ad ‘Peer Günt’ idi. Peer Günt, şu sebepsiz, durmadan yalan söyleyen İbsen’in kahramanı. Bilen’in bir sürü yalanını yakalamak için onunla bir iki gün konuşmak yeter derler, onu tanıyanlar. Oysa Kuzeyli komşularımız Bilen ile tam kırk yalındır konuşuyorlar. Sosyalist ülke emekçilerinin alın terinin sağladığı olanakları

*böylesine bir sahtekarlık içinde çarçur etmeleri üzücüdür.” (Arslan, Süleyman (der.), **TKP'nin Tarihsel Konumu**, Emekçi Yayınları, İstanbul, 1976;56-57)*

Bilal Şen, 1971 yılında kaydettiği notlarında İsmail Bilen'i (Marat) şöyle eleştiriyordu: “Marat büyük bir fantezi gücüne sahiptir. (...) Savunduğu fikirlere tek doğru fikir olarak inanır. (...) Her konuda yalnız kendisinin doğru düşündüğünü ve davayı yalnız kendisinin doğru yolda yürütebileceğini sanır.” (Akbulut, Erden-Ersin Tosun, **Bilal Şen, Anılar, Notlar**, Genişletilmiş 2. Baskı, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2019;191)

1913 yılında Konya'da doğan, 20 yaşında TKP üyesi olan ve 29 Ocak 1987 tarihinde Moskova'da ölen Vartan İhmalyan, 1989 yılında yayımlanan anılarında İsmail Bilen için şunları yazıyor:

*“Adam kendisini putlaştırmak gereksinimini duyan korkunç bir megaloman.” (İhmalyan, Vartan, **Bir Yaşam Öyküsü**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1989;136)*

“Bu, İ.Bilen'in en belirli çizgisidir. İşkembeden atmak, abartmak, piyeyi deve göstermek, partiyle hiç ilişkisi olmayan ilerici örgütlerin çıkışlarını, gördükleri işleri partiye mal etmek, vb.” (İhmalyan,1989;155)

“İ.Bilen'in kara bilgisizliği, palavracılığı ve cart-curtçuluğu, birçok gerçekleri anlamasına engeldi.” (İhmalyan,1989;164)

Hayk Açıkgöz 1918 yılında Amasya-Havza arasında yolda doğdu. Genç yaşta TKP'ye katıldı ve ölümüne kadar TKP üyesi olarak faaliyet gösterdi. 29 Aralık 2001 tarihinde Leipzig'de öldü. Hayk Açıkgöz'ün, **Anadolulu Bir Ermeni Komünistin Anıları** kitabında İsmail Bilen'e (Marat) ilişkin çeşitli suçlamalar yer almaktadır. Bunların bazıları aşağıda sunulmaktadır:

*“En fenası da Marat'la fikir münakaşası yapmak imkansızdı. Kendi fikrine karşı çıkkanı ya damgalar veya ona hakaret ederdi.” (Açıkgöz, Hayk, **Anadolulu Bir Ermeni Komünistin Anıları**, Belge Yayınları, İstanbul, 2006;505)*

“Marat ne vermiş bu partiye? Aram ne vermiş bu partiye? Yalnız ve yalnız bilerek veya bilmeyerek bu davaya ihanet etmişler, hem memlekette ve hem de memleket dışında. İhanet ihanettir. Ne gibi şartlar altında olursa olsun. (...) Bana göre, Marat'ın bin bir yalan dolan, hile ve masallarla topladığı madalyalar onun ihanetlerini silemez.” (Açıkgöz,2006;556-557)

“Yoldaşlar, bu Marat denen adamın yalnız kullandığı adlara bir bakın, onun nasıl bir megaloman, patolojik bir tip olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Hakiki adı 'Laz İsmail.' Ama ona Laz İsmail olduğunu söyleyemezsiniz. İnkâr eder. İnkâr eder, çünkü bu ad bizim Parti tarihine onun istediği, tahayyül ettiği gibi altın harflerle geçmez. Hem onun hülyaları da sonsuz, yalanı da bol.” (Açıkgöz,2006;558)

“Marat'la uzun zaman beraber çalışan ve onun karakterini iyi bilen bir insan olarak emin olarak söyleyebilirim ki, 'O yalan söylemeden duramaz,' eğer durabilseydi zaten Marat olmazdı.” (Açıkgöz,2006;643)

Kurtuluş Savaşımızda 18 yaşındaki İsmail Bilen'in 1921 yılında “bu grup, gezginci, akıncıydı; Anadolu'nun bir başından bir başına dalıp çıktılar; dönüp dolaşıp İstanbul'a geldiler,” iddiasının doğru olup olmadığına siz karar verin.